

ÇÖL ÇİÇEĞİ

WARIS DIRIE

Türkçesi

H. Gülrû Yüksel

ANNEM İÇİN

İNSAN yaşam yolunda ilerlediğinde, şiddetli fırtınaların içinden geçtiğinde, güneşin tadını çıkardığında ve çevresindeki onlarca hortumun arasında ayakta durmaya çalıştığında, hayatta kalmanın yalnızca kişinin isteğine ve kararlılığına kaldığını anlıyorum. Bu nedenle bu kitabı, omuzları üstünde durduğum ve gücü tükenmek bilmeyen kadına, annem Fattuma Ahmed Aden'e armağan ediyorum.

Akıl almaz bir yoksulluğun içinde, çocuklarına inancın kanıtını gösterdi. On iki çocuğuna da eş düzeyde sevgi verdi (başlı başına inanılmaz bir başarı) ve en bilge insanları bile kıskandıracak bir bilgelik sergiledi.

Verdiği ödünler çoktu, yakınmaları ise çok az. Herkesin içinde yalnızca biz çocukları, sahip olduğu her şeyi, hiç sakınmadan bize sunduğunu biliyorduk. Birden fazla çocuğunu yitirdi ve bunun acısını yaşadı ve geride kalan çocukları için hâlâ yürekli bir biçimde çabalamaya devam ediyor. Alçak gönüllülüğü ile ruhsal ve fiziksel güzelliği dillere destandır.

Anne, seni seviyor, sayıyor ve varlığını mutlu oluyorum, Yüce Allah'a, seni benim annem yaptığı için şükrediyorum. Oğlumu, senin çocuklarını yetiştirdiğin gibi yetiştirebilmek için dua ediyorum.

Ah, sen bir eteksin giyimine düşün birinin seçeceği,
Ah, sen pahalı bir kilim gibisin onlarca paranın ödendiği,
Acaba benzerini bulacak mıyım senin? Yalnızca bir kere gördüğüm sevgilim?

Bir şemsiye açılıyor, demir gibi güçlüsün;
Ah, Nairobi'nin altını gibisin, güzel bir heykel gibi,
Doğmuş güneşsin, ilk ışığı sabahın,
Acaba benzerini bulacak mıyım senin? Yalnızca bir kere gördüğüm sevgilim?

– Geleneksel Somali şiiri

YAZARIN NOTU

Çöl ieđi Waris Dirie'nin gerçek yaşam öyküsüdür ve anlatılan tüm olaylar, Waris'in sözlerine dayanmaktadır. *öl çiçeği*'nde sözü edilen kişiler gerçek olmalarına karşın, özel yaşamlarını korumak adına çoğu kişiği başka adlarla andık.

1. KAÇIŞ

HAFİF bir sesle uyandım. Gözlerimi açtığımda bir aslanla göz gözeydim. Karşımdaki hayvanı içine alıverecekmiş gibi kocaman açılmış gözlerim ona kilitlenmişti. Doğrulup ayağa kalkmaya çalıştım, ama günlerdir bir şey yememiştim, bu yüzden güçsüz bacaklarım yalpaladı ve bükülüp kaldı. Olduğum yere yığılarak öğle vakti daha da acımasızlaşan Afrika çöl güneşinden korunmakta olduğum ağacın gövdesine yaslandım. Yavaşça başımı geriye dayadım, gözlerimi kapadım ve sert ağaç kabuğunun kafa derime sürtünüşünü hissettim. Aslan o kadar yakınımdaydı ki, sıcak havada onun ağır kokusunu duyabiliyordum. Allah'a seslendim: "Bu benim sonum, Tanrım lütfen canımı şimdi al."

Çölü geçeceğim uzun yolculuk artık sona ermişti. Ne bir korumam ne bir silahım vardı. Ne de kaçacak gücüm... En iyi şartlarda bile ağaca tırmanarak aslanı yenemeyeceğimi biliyordum, çünkü tüm öteki kedigiller gibi aslanlar da o güçlü pençeleriyle harika birer tırmanıcıydılar. Ben daha yukarıdayken "Bom!" bir pençe, işim tamamı. Korku duymaksızın yeniden gözlerimi açtım ve aslana, "Gel beni ye! Ben hazırım!" dedim.

Bu, altın sarısı yelesi ve sinekleri kovmak için bir ileri bir geri sallanan uzun kuyruğu olan güzel bir erkek aslandı. Beş, altı yaşlarında, genç ve sağlıklıydı. Beni göz açıp kapayıncaya dek parçalayacağını biliyordum; o kraldı. Hayatım boyunca

o pençelerin, benden yüzlerce kilo daha ağır antilopları, zeb-
raları yere indirdiğini seyretmiştim.

Aslan uzun uzun bana baktı ve sonra yavaşça o bal sa-
rısı gözlerini kırdı. Benim kahverengi gözlerim de onunki-
lere kilitlenmiş öylece bakıyorlardı. Başını çevirdi. “Durma!
Beni şimdi öldür!” Bana tekrar baktı, sonra başını çevirdi.
Dudaklarını yaladı ve arka ayakları üstüne çöktü. Sonra doğ-
ruldu ve önümde büyük bir zarafetle bir ileri bir geri dolandı.
Sonunda, hiç şüphesiz kemiklerimin üzerinde çok az et ol-
duğundan yenmeye değer olmadığıma karar verdi ve dönüp
gitti. Sarıya çalan kahverengi kürkü kumların arkasında kay-
boluncaya dek çölde ağır adımlarla ilerledi.

Onun beni öldürmeyeceğini anladığımda rahatlama be-
lirtisi bir iç çekmedim, çünkü korkmamıştım. Ölmeye hazır-
dım. Fakat anlaşılın o ki, her zaman benim en iyi arkadaşım
olan Tanrı'nın başka planları, beni hayatta tutmak için başka
nedenleri vardı. “Bu ne anlama geliyor? Elimden tut, bana yol
göster,” dedim ve son bir gayretle ayağa kalktım.

Bu karabasana benzeyen yolculuğumun nedeni babam-
dan kaçışımdı. O sıralar on üç yaşlarındaydım ve Somali çö-
lünde göçebe bir kabile olan ailemle birlikte yaşıyordum. Ba-
bam beni yaşlı bir adamla evlendireceğini söyledi. Hızlı ha-
reket etmem gerektiğini, aksi takdirde yeni kocamın her an
gelip beni alabileceğini biliyordum ve anneme kaçmak iste-
diğimi söyledim. Planım annemin Somali'nin başkenti Moga-
dişu'da yaşayan kız kardeşini, teyzemi bulmaktı. Elbette daha
önce Mogadişu'ya -yahut da başka herhangi bir kente- gitme-
miştim. Daha önce teyzemle de hiç karşılaşmamıştım. Fakat
bir çocuk iyimserliğiyle, işlerin bir şekilde mucize eseri yoluna
gireceğini sanıyordum.

Babam ve ailenin öteki bireyleri uyurlarken annem beni
uyandırdı ve “Şimdi git,” dedi. Bir şeyleri kapıp almak için
etrafıma bakındım, ama hiçbir şey yoktu; ne bir şişe su ne bir

kutu süt ne bir parça yiyecek. Böylece, yalın ayak, yalnızca boynumda bir eşarp, kara çöl gecesine doğru kaçtım.

Mogadişu'ya hangi yönden gidildiğini bilmiyorum, öylece koşuyordum. Önceleri yavaş hareket ediyordum, çünkü görevliyordum; sendeleye sendeleye bitki köklerine takıla tökezleye ilerliyordum. Sonunda, oturmaya karar verdim, çünkü Afrika'nın her yerinde yılanlar vardı ve ben yılanlardan korkuyordum. Üzerine bastığım her kökü tıslayan bir kobra sarıyordum. Daha güneş doğmadan -pırrr- tıpkı bir antilop gibi çok uzaklara varmıştım. Saatlerce koştum, koştum, koştum...

Öğlen olduğunda kızıl kumların ortasında, düşüncelemin derinliğindeydim. "Nereye gidiyorum böyle?" diye düşündüm. Hangi yöne gitmekte olduğumu bile bilmiyordum. Manzara sonsuzluğa uzanıyor, kumlar sadece tek tük bir akasya ya da kaktüsle bölünüyordu. Millerce uzağı görebiliyordum. Aç, susuz ve yorgundum, yavaşlayarak yürümeye başladım. Yorgun ve şaşkın bir hâlde gezinirken yeni hayatımın beni nereye götüreceğini düşünüyordum. Daha sonra ne olacaktı?

Bu soruları zihnimden geçirirken bir ses duyar gibi oldum. "W-A-R-I-S... W-A-R-I-S..." Babam bana sesleniyordu! Etrafta hızla dönerek ona bakındım, ama kimseyi göremedim. Belki bana öyle geliyor, diye düşündüm. "W-A-R-I-S ... W-A-R-I-S..." diyen ses etrafımda yankılandı. Yalvaran bir ses tonuydu, ama ben korkuyordum. Beni yakalayacak olursa geri götürüp o adamla evlendireceği kesindi ve üstelik belki de beni dövecekti. Bir ses duyuyordum; o babamdı ve gitgide yaklaşıyordu. Şimdi gerçekten var gücümle koşuyordum. Saatlerce önde olmama rağmen, babam bana yetişmişti. Sonradan fark ettim ki, beni kumda bıraktığım izleri takip ederek bulmuştu.

Oysa bana yetişemeyecek kadar yaşlıydı -ya da ben öyle düşünüyordum- çünkü ben genç ve hızlıydım. Çocuk aklımda o yaşlı bir adamdı. Şimdi o günü gülerek hatırlıyorum da, o zamanlar babam sadece otuz yaşlarında idi. Biz hepimiz

inanılmaz derecede zindeydik, çünkü her yere koşarak gidiyorduk; ne arabamız ne de toplu taşıma türünden araçlarımız vardı. Ve ben de av kovalamakta, su peşinde koşmakta, hava kararmadan güvenli bir şekilde eve varmak için çökmekte olan karanlıkla yarışmakta her zaman hızlıydım.

Bir süre sonra artık babamın seslenişini duymaz olunca yavaşlayıp hızlı yürümeye başladım. İlerlemeyi sürdürürsem babamın yorulup eve döneceğini düşündüm. Ansızın geri dönüp ufka baktım ve arkamdaki tepede onun gelmekte olduğunu gördüm. O da beni görmüştü. Korkarak daha hızlı koştum. Ve daha hızlı. Âdeta kum dalgalarında sörf yapıyorduk. Ben uçarcasına bir tepeye çıkıyordum, o da benim bir arkamdaki tepeden aşağı iniyordu. Sonunda bir süredir onu göremediğimi fark edinceye dek böyle saatlerce yol aldık. Artık bana seslenmiyordu.

Kalbim hızla çarpıyordu. Durdum. Bir çalının arkasına saklanarak etrafı kolaçan ettim. Hiçbir şey yoktu. Dikkatle dinledim. Hiçbir ses yoktu. Karşıma çıkan düz bir kayalıkta dinlenmek için durdum. Fakat bir gece önceki hatamdan ders almıştım ve tekrar koşmaya başladığımda zeminin sert olduğu kayalık boyunca ilerledim, sonra babam izlerimi takip edemesin diye yönümü değiştirdim.

Artık güneş batıyordu ve babamın eve gitmek için geri dönmüş olacağını düşündüm. Yine de hava kararmadan asla dönmezdi. Karanlığın içinden ailemizin gece seslerini dinleyerek ve çocukların çığlık seslerine, kahkahalarına, hayvan sürüsünün böğürmelerine ve melemelerine yönünü çevirerek ve koşarak geri dönmek zorunda kalacaktı. Rüzgâr, sesleri çölde çok uzak mesafelere taşır, böylece gece kaybolduğumuzda bu sesler bize bir deniz feneri gibi yol gösterir.

Kayalıklar boyunca yürüdüktan sonra yönümü değiştirdim. Mogadişu'ya beni götürecek doğru yönü bilmediğimden, hangi yönü seçtiğim fark etmiyordu. Güneş batıncaya, etraf kararınca kadar koşmaya devam ettim. Gece öylesine

karanlıktı ki, çevremi göremiyordum. Ayrıca açlıktan ölmek üzereydim ve tek düşünebildiğim yiyecekti. Ayaklarım kanıyordu. Dinlenmek için bir ağacın altına oturdum ve uyuyakaldım.

Sabah, yüzümü yakan güneşle uyandım. Gözlerimi açtım ve başımı kaldırıp dalları gökyüzüne uzanan güzel bir okalip-tüs ağacının yapraklarına baktım. Yavaş yavaş içinde bulunduğum durumun gerçeği aklıma geldi. *Tanrım, yapayalnızım. Ne yapacağım?*

Ayağa kalkıp koşmaya devam ettim. Günlerce bu şekilde koşmayı başardım. Kaç gün koştuğumdan emin değilim. Tek bildiğim, zamanımın olmadığıydı. Sadece açlık, susuzluk, korku ve acı vardı. Hava, etrafı göremeyeceğim kadar karardığında durup dinleniyordum. Öğlen, güneşin en kızgın olduğu zaman, bir ağacın altına oturup uyuyordum.

İşte bu uyuyakaldığım anlardan birinde o aslan beni uyardı. O an için artık özgürlüğümü umursamıyordum; sadece eve, anneme dönmek istedim. Yiyecek ya da içecekten çok, annemi istiyordum. Bizim için bir ya da iki gün yiyeceksiz ve susuz kalmak olağan olsa da daha fazla böyle hayatta kalamayacağımı biliyordum. O denli güçsüzdüm ki, güçlükle hareket edebiliyordum ve ayaklarım öylesine yarılmış, öylesine acıyordu ki, her adımım gerçek bir ıstıraba dönüşüyordu. Aslan önümde oturmuş açlık içinde dudaklarını yaladığı sırada, ben pes etmiştim. Çabucak beni öldürecek oluşunu ıstırabımdan kurtulma olarak görüyordum.

Ama aslan derimden fırlayan kemiklere, çökük yanaklarıma ve şiş gözlerime bakıp çekip gitmişti. Böyle zavallı bir yaratığa acımış mıydı? Yoksa bu, aperatif olarak yemeye bile değmeyeceğimi düşünerek verilen pragmatik bir karar mıydı sadece? Bilmiyorum. Ya da belki Tanrı benim lehime karar vermişti. Fakat Tanrı'nın, canımı başka bir şekilde; açlıktan ölmek gibi daha acımasız bir biçimde ölmem için bağışlayacak kadar merhametsiz olamayacağına karar kıldım. Benim

Waris; Mali Afrika'da poz verirken, 1994 (Fotoğraf Gerry Pomeroy).

Waris ve annesi Galadi Etiyopya'da yeniden bir araya geldiklerinde, 1995 (Fotoğraf Gerry Pomeroy).

Her şeye rağmen insan sevgisi, Sabancı Vakfı 8 Aralık 2016.